

DOPISI UREDNIŠTVU

Ovaj osvrt objavljujemo, premda se s njim u cjelini ne slažemo, uz opasku:

Nema sumnje da »USPOSTAVA REDOVITE HIJERARHIJE« služi za napredak Crkve, ali ako je ta hijerarhija neljudski postupala prema ljudima koji su kroz vjekove bili oslonac Crkve, očito je da to nije bilo s Božje strane. Prema tome ovdje inkriminirana tvrdnja »Ovo u svom korjenu nije moglo biti bez vruga« može biti sasvim istinita.

Urednik

UREDNIŠTVU »SLUŽBE BOŽJE«

M A K A R S K A

OSVRT NA OSVRT

U »SB« br. 2/1972. na str. 141—142. hercegovački franjevac Dr Fra Viktor Nuić osvrnuo se na sadržaj mog pisma, koje sam prošle godine bio poslao samo za Urednika »SB«, a on ga objavio u štampi bez moje nakane. Taj Nuićev osvrt samo je izvještačeno nadmudrivanje i ruganje. On nastoji pobiti moje tvrdnje jednim citatom iz franj. glasila »Mir i Dobro« iz br. 8/1968. str. 3.

Na ruganje se ne osvrćem! Ja ću u ovom kratkom osvrtu iz istog glasila iznijeti druge citate, koji će u potpunosti potvrditi moje pisanje i pobiti citat, koji je protiv mene iznio Dr Nuić.

Hercegovački franjevac fra Žarko Ilić na provinc. kongresu u samostanu na Humcu 3. srpnja 1969. pred stotinjak franjevaca u svom referatu ustvrdio je: »...stablo naše vjere ne doživi punog procvata. Lišće njegovo savenu, a pupoljci mu pretaše bujati... Crv, koji se razvio u njemu, istroši njegovu snagu... Davno se zametnuo taj crv. I tek je Bosna počela zaboravljati krvarenje od njegova nemilosrdnoga izjedanja, on je već u srcu Hercegovine i siše sok njezine životne snage... To je počelo prije ravno 88 godina« (Vidi »Mir i Dobro«, br. 5/1969. str. 215).

Zatim nastavlja: »Ono, što se desilo i dešava u Hercegovini, sigurno je najjači udarac vjeri našega naroda od njezina postanka. Svi dosadašnji udarci dolazili su izvana. I od njih se mogla oporavljati. A ovo je sad iznutra: rak. Uzrok sadašnjeg stanja, kako se neka braća izraziše, »istočni grijeh«, iz koga je sve ovo izišlo, tijesno je povezano s onim, što se zove »USPOSTAVA REDOVITE HIJERARHIJE U BOSNI I HERCEGOVINI...« Stoga sam sklon mišljenju, ovo u svom korjenu nije moglo biti bez vruga.« (Vidi »Mir i Dobro« br. 5/1969. str. 221).

»Prvi franjevac Hercegovine« — (služim se rječima Dra Nuića) to je sve čuo i odobrio i još je dodao u vezi s kažnjenim franjevcima, koji bez jurisdikcije i kanonske misije upravljaju župama prkoseći i biskupu i crkvenim zakonima: »Ja sam se usudio napisati BKJ, a napisat ću to i Kongregaciji i Apostolskom Delegatu, da su kazne, kojima je kažnjen naš narod i naša braća, i NENORMALNE i NEMORALNE« (»Mir i Dobro«, isti broj, str. 231—232).

»A vi, kažnjena braćo, ako vas i sav svijet osudi, znajte, da vas ja ne osuđujem« (str. 233).

Sve su ove riječi izrečene u prisutnosti Dra Nuića, a ima ih i na svom stolu u navedenom glasilu »Mir i Dobro«.

Što se tiče mog razgovora sa švicarskim franjevcem P. Martinom Fisterom dodajem: Na moje pismo od 28. travnja t. g. — da se razjasnimo — nije mi Pater do danas odgovorio! On je u samostanu u Mostaru saznao za problem župa u Hercegovini. Kao što se k meni dovezao u svom autu, a mladi franjevac iz Mostara u svom ga autu dopratio, tako je P. Fister u pratnji posjetio i Š. Brijeg i Grude i druga mjesta. Na Š. Brijegu rekao mu je stariji franjevac: Biskup nam otimlje župe... U Grudama je Švicarac preko tumača upitao neke Grudane: Hoćete li mene primiti za župnika? — Dobio je odgovor: Ako ste franjevac, možete ostati kao naš župnik! Na to se P. Fister nasmijao.

Kad sam pred P. Fisterom izrazio svoje čuđenje, da naši franjevci dragovoljno ne predaju neke župe dijeć. kleru prema odredbi Svete Stolice, on je odgovorio: Jer gube prihode, koji su im potrebni za školovanje franj đaka! Dodao sam, da naši franjevci nisu tako siromašni, jer oni pastoriziraju više od 2/3 (zapravo 80%) vjernika na području mostarsko-duvanjske biskupije, a dobivaju nešto iz inozemstva, odgovorio je: Znam da dobivaju nešto od svojih iz USA... P. Fister ne krije svoje simpatije prema hercegovačkim franjevcima, što mu ja ne zamjeram, ali smo se složili u mišljenju, da bi oni trebali pokazati više ljubavi prema dijeć. svećenicima, koji rade u istom narodu za iste ideale!

Neka Dr fra Viktor Nuić s ostalom braćom franjevcima poradi u duhu gesla »Mir i Dobro«, pa će među nama biti mir i bit će nam svima dobro!

Uredništvu zahvaljujem na uvrštenju ovog osvrta!

Drežnica kod Mostara, 16. svibnja 1972.

Dr Srećko Bošnjak,
svećenik mostarske biskupije

— — —

Imotski, 2. X 1972.

Poštovani Uredniče!

U Vašoj reviji »Služba Božja« br. 3. 1972, na str. 200. izašla je kratka ocjena mojih radova u žup. crkvi u Kaštel Kambelovcu i Kostanjama iz pera Frane Mihanovića. O mojem radu u kambelovačkoj crkvi on piše doslovno: »Župska crkva u Kaštel Kmabelovcu (Solinski dekant) oslikana je i obojena prije petnaestak godina uljnom tehnikom. Slike, medaljoni, figurativne i simbolične smještene su pod sam strop vrlo visoke crkve (oko 10m). One su po zamisli, sad već pokojnog, župnika Kažimira Sinovčića i slikara Nikole Samardžije treble biti kateheze u slici. Međutim, zbog nepovoljne pozicije i slabih izražajnih kvaliteta slika, zamisao nije u potpunosti uspjela.« O slikanju crkve u Kostanjama on piše: »I u Kostanjama (Poljički dekant) vide se

tragovi takvih slabih pokušaja oslikavanja. Iznad triumfalnog luka vidimo trnje, grožđe, kalež, zrake i golubice. Simbolični crtež, rad Nikole Samardije, je odveć razvučen. Doima se vrlo slatunjavu - prava nadriumjetnost.«

Čudim se pošt. Uredniče da ste mogli štampati ovakve smione tvrdnje gosp. Mihanovića. Ne znam gdje je on završio i specijalizirao umjetnost da može dijeliti ovako apodiktične tvrdnje i sudove. On podlaže svojem »priznatom« umjetničkom sudu npr. umjetnika gosp. Bruna Bulića u sinjskoj crkvi kad tvrdi: »Ima vrijednih umjetničkih ostvarenja, premda to za plafonsku sliku Gospinog uznesenja ne bih mogao reći.«

Posjedujem originalno pismo crkovernarstva iz Kaštel Kambelovca koje mi je upućeno 5. XII 1957. nakon dovršenja mojih radova u toj crkvi. Tu stoji doslovno: »Vi ste izveli bojadisiranje čitave ove župske crkve u toku prošle godine 1955. Vi ste to izveli tako savjesnim radom i temeljitom tehnikom, savršenim osjećajem za boju i mjeru i — što je najvažnije — tako pobožnim žarom vjernika, da između one blistave ljepote, svježine sklada, ukrasa, i slika svaki kršćanin — kako je za sebe zapisao jedan strani biskup »ostane iznenađen« (O. Celestin Bezmalinović, pom. biskup hvarski 20. I 1957) i osjeti se kao »osvježen, preporođen« prema riječima naših stručnjaka za umjetnost crkvenu (Dr Lovre Katić, Dr Ivo Delale). Nije li onda s punim pravom napisao u župski spomenar nedavni posjetilac, slikar — amater, o ovoj bojadisanoj crkvi: »Modernom čovjeku koji traži svijetla, njezina skladna intonacija puna topline, blagoće i nježnosti ispunja dušu anđeoskim mirom i utjehom.« (Don Petar Kovačić, K. Kambelovac, 28. XI 1957). Koliko se sjećam vel. Kovačić bio je u ono vrijeme službeni član biskupskog odbora za umjetnost.

Oslanjajući se na Vaše svećeničko poštenje šaljem Vam ove moje primjedbe s nadom da ćete ih uvrstiti u Vaš cijenjeni list.

Sa Štovanjem
Nikola Samardija

U broju 3/72 »Službe Božje«

ISPRAVITI TEHNIČKU GREŠKU TISKARE!

Na stranici 211. neposredno poslije zadnje rečenice: »Nema više monumentalnosti u klasičnom smislu riječi« dolazi tekst sa stranice 212. (pri kraju) i 213: »Sve je to rezultat maksimalnog posvećivanja pažnje... pa tako i sakralno u svjetlu estetskih pravila«.

Na stranici 186. osmi redak odozgo umjesto imena ing. Vlado Gotovac treba da stoji ing. **FRANO GOTOVAC**.

ANALECTA CROATICA CHRISTIANA — SVEZAK III

Dr fra Karlo Jurišić, **KATOLIČKA CRKVA NA BOKOVSKO-NERETVANSKOM PODRUČJU U DOBA TURSKE VLADAVINE**, »Analecta Croatica Christiana« 3, izdala KRŠĆANSKA SADAŠNOST, Zagreb (Marulićev trg 14), tisk Tiskarsko-izdavačkog zavoda »ZRINSKI«, Čakovec, 1972; stranica 365 (XX + 309 + 36 str. papira za umjetnički tisak); plastificirani plavi ovitak s ilustracijom; piteks-korice; oprema V. Rozijan.

Knjiga je autorovo životno djelo, rađeno najvećim dijelom na temelju dosada nepoznatih vrela iz dvadesetak domaćih i stranih arhiva, između kojih se ističu brojni turski dokumenti i rijetki, ali važni izvještaji makarskih biskupa i bosanskih franjeva Svetoj Stolici.

Nakon predgovora, sadržaja i bibliografije u UVODU (1—27. str.) se sažeto prikazuju političke i crkvene prilike na Biokovsko-neretvanskom području (današnje općine Makarska, Ploče, Metković, Vrgorac i Imotski) od 7. do 15. st.; zatim, kako su Turci koncem 15. st. zauzeli isto područje i kako se ono nakon dva stoljeća oslobodilo od Turaka.

Prvi dio pod naslovom **CRKVENE USTANOVE, UPRAVA I DJELOVANJE** (29—186) u šest poglavlja obrađuje: Makarsku biskupiju pod Turcima oko 1500. do 1717. god., franjevačke samostane (Zaostrog, Makarska, Živogošće, Imotski) i prebivališta (Drašnice, Osinje), pitanje ženskih samostana, župe i crkve, život svećenika i vjernika, socijalno-karitativni rad i kulturno-prosvjetni rad. U istom dijelu doneseni su životopisi četiriju makarskih biskupa pod Turcima od 1615—1717: B. Kačića—Žarkovića, P. Kačića, M. Lišnjića i N. Bijankovića. Također i pregled povijesti trebinjske biskupije od 1022—1706. g.

Drugi dio pod naslovom **TURCI PREMA CRKVI** (187—267) u tri poglavlja obrađuje: Pravni položaj Crkve (opća načela o ino-vjercima u Osmanskom carstvu, pravni položaj Crkve u Bosni, dužnosti i povlastice svećenstva), turska nasilja (otimanje imovine, mučenici, islamiziranje), te mjere države, naroda i franjevača protiv nasilja.

Na kraju knjige (269—309) zaglavak, sažetak na latinskom; prilozi: dokumenti, natpisi, popis samostanskih starješina, papa i sultana, rječnik turcizama; tri kazala: imenâ, nazivâ i stvari, te popis 60 originalnih slika. Na unutarnjim stranama korica u dvije boje otisnute su: najstarija slika Makarske (bakrorez iz 1572. g.) i karta Makarske biskupije.

Knjiga je uopće prva kritička crkveno-narodna povijest Biokovsko-neretvanskog područja od dolaska Hrvata pa do oslobođenja od Turaka, tj. preko tisuću godina života u tom kraju (626—1717) i djelomično u njegovoj okolici (Brač, Hvar, Omiš, Hercegovina, Rama).

Cijena 120 din. Naručuje se kod izdavača u Zagrebu.